

МІГРАЦІЙНИЙ ВИМІР ТРАНСКОРДОННОГО СПІВРОБІТНИЦТВА УКРАЇНИ ТА ПОЛЬЩІ

Пачос Юлія Віталіївна,

*кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та державного управління
Донецького національного університету імені Василя Стуса*

Транскордонне співробітництво Україні та Польщі поступово перестає бути інструментом розвитку виключно туристичної та культурної сфер співпраці країн-сусідок. А світові економічні та міграційні процеси ставлять нові виклики для українсько-польського транскордонного співробітництва.

Загалом міграція українців до Польщі протягом 2014 – 2017 рр. постійно зростала: до Польщі виїжджає удвічі більше українців, ніж, наприклад, до Росії.³⁰³ Звичайно, на такі показники вплинула анексія Криму та російсько-українська війна. Однак, варто зазначити, що держави, які лідирують у списках найбільш відвідуваних українцями країн провадять на рівні державної політики залучення та заохочення мігрантів, особливо трудових з метою вирішенням своїх внутрішніх проблем, пов'язаних з відновлення людського та трудового ресурсів. Так, Польща активно розширює мережу міжрегіональної співпраці з Україною, ініціюючи відповідні угоди та меморандуми на регіонально-локальному рівні, швидкими темпами відкриває власні кордони для українців, сприяє розвитку та уніфікації роботи візових центрів в Україні, намагається підвищити рівень соціально-економічної захищеності українських трудових мігрантів на своїй території.³⁰⁴

Причини міграції українців до Польщі знаходяться переважно в соціально-економічній сфері. Можна виокремити групи причин міграції українців до Польщі та її політику щодо кожної сфери.

³⁰³ Міграційний профіль України. 2010 - 2014. К., 2015. 79 с. URL: https://dmsu.gov.ua/images/files/pr2014_1.pdf. Міграційний профіль України за 2017 рік. К., 2018. 88 с. URL: https://dmsu.gov.ua/assets/files/mig_profil/migprofil_2017.pdf.

³⁰⁴ Левицька О. О. Міграційний чинник асиметрії розвитку прикордонних регіонів України та Польщі. *Регіональна економіка*. 2016. №4. С. 57 – 58.

1. Соціальні (родинні зв'язки, возз'єднання родини тощо). Наприклад, законодавство Польщі передбачає особливий порядок для іноземців, який дозволяє в'їзд і проживання до однієї з держав Європейського союзу членів сім'ї іноземця, який законно проживає в цій державі з метою збереження єдності сім'ї, тобто возз'єднання сім'ї.³⁰⁵

2. Культурні (повернення на батьківщину предків, релігійні причини). У 2000 р. сейм Польщі прийняв закон про репатріацію, яким визначався порядок повернення поляків на батьківщину. У 2017 р. до закону були внесені зміни, що значно спростили процедуру та умови повернення поляків.³⁰⁶ У 2017 р. до Польщі повернулося 260 репатріантів з Казахстану, Росії, Узбекистану та України.³⁰⁷ Завдяки внесеним до закону про репатріацію змінам передбачається, що число поляків, що повернулися, зростатиме.

3. Освітні (навчання в вищих навчальних закладах, довготривалі стажування). За даними аналітичного центру CEDOS динаміка зростання кількості українців на навчанні в закордонних університетах з 2009 по 2015 роки склала 129%. Причому 2/3 цього приросту склали саме українці, які навчаються в польських університетах.³⁰⁸ Вибір Польщі студентами обумовлений близькістю за мовною ознакою, великою діаспорою та власне присутній «ефект країни» – країни з високими витратами на освіту та високими потенційними доходами студентів.

Польські університети наприкінці 1990-х рр. – початку 2000-х рр. розгорнули вражаючі рекламні та рекруторські кампанії. Крім того, польський уряд один з перших у 1990-х рр. започаткував стипендіальні програми для навчання українців і їх кількість зростає.

4. Економічні та трудові (пошук високооплачуваної роботи, більш сприятливих умов ведення бізнесу, покращення матеріального становища тощо). Українці

³⁰⁵ Возз'єднання сімей іноземців в Польщі – законодавство і практика. Варшава, 2016. С. 8. URL: http://programy.hfhr.pl/uchodzcy/files/2016/08/UKR_laczenie-rodzin.final_.pdf.

³⁰⁶ Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o repatriacji oraz niektórych innych ustaw. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170000858>.

³⁰⁷ Цього року до Польщі прибуло 260 репатріантів. Польське радіо. URL: <http://www.polradio.pl/5/38/Artykul/341495>

³⁰⁸ Слободян О., Стадний Є. Українські студенти за кордоном: скільки та чому? 13 грудня 2016 / О.Слободян, Є. Стадний // Сайт аналітичного центру CEDOS. URL: <https://cedos.org.ua/uk/osvita/ukrainski-studenty-za-kordonom-skilky-ta-chomu>

обирають Польщу місцем працевлаштування або їдуть туди з метою «човникової торгівлі». Тренд 1990-х рр. «човникова торгівля» з Польщею звичайно поступово втратив свої початкові оберти через запровадження митного контролю, введення обмежень на ввіз і вивіз товарів, вирівнювання цін.

Найбільшу групу мігрантів становлять трудові мігранти. У 2015 р. Національний банк Польщі провів масштабне дослідження щодо українських мігрантів у Польщі. Було підтверджено гіпотезу, що зростання хвилі мігрантів з України пов'язане з різким погіршенням політичної та економічної ситуації. 41,3% опитаних респондента в 2014 – 2015 рр. вперше приїхали до Польщі з метою працевлаштування.³⁰⁹

Інша категорія – це українські заробітчани, які працюють сезонно та тимчасово у Польщі. До 2018 р. діяла спрощена процедура отримання дозволів на роботу і так, наприклад, у 2015 р. українцям було видано 763 тис. запрошень на роботу з 788 тис. їх загальної кількості.³¹⁰

У грудні 2017 р. Президент Польщі підписав закон, згідно з яким, іноземці поза ЄС зможуть отримати посвідку на тимчасове перебування у Польщі за умов перенесення в країну підприємства з іншої держави.³¹¹ Цей захід спрямований на заповнення нових робочих місць.

Крім усіх перелічених заходів державної політики Польщі, варто підкреслити, що набуття чинності у 2008 р. закону «Про карту поляка» було найважливішим стратегічним кроком у польській політиці залучення мігрантів. Фактично карта поляка стала основним та результативним інструментом відновлення людських і трудових ресурсів Польщі.

³⁰⁹ Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce – raport z badania. Badanie zrealizowane w 2015 r. / Narodowy Bank Polski. Warszawa, 2016. S. 9. URL: http://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2016/20161212_obywatele_ukrainy_pracujacy_w_polsce_%E2%80%93raport_z_badania.pdf.

³¹⁰ Obywatele Ukrainy pracujący w Polsce – raport z badania. Badanie zrealizowane w 2015 r. / Narodowy Bank Polski. Warszawa, 2016. S. 6. URL: http://www.nbp.pl/aktualnosci/wiadomosci_2016/20161212_obywatele_ukrainy_pracujacy_w_polsce_%E2%80%93raport_z_badania.pdf.

³¹¹ Prezydent podpisał ustawę o cudzoziemcach // RP. URL: <http://www.rp.pl/Kadry/312139931-Prezydent-podpisal-ustawe-o-cudzoziemcach.html>.

Наприкінці 2017 р. були внесені зміни закону про Карту поляка, які передбачають певне спрощення. Достатньо буде підвередити, що особа або її предки мають польське походження або підтвердити трьохрічну діяльність у товариствах польської національної меншини.³¹² Якщо у 2008 р. карту поляка отримали 3 тис. українців, то на кінець 2015 р. ця цифра збільшилась до 70 тис. громадян України.³¹³ Зі спрощенням процедури слід очікувати зростання кількості заяв на карту поляка.

Останніми роками у Польщі спростилася процедура отримання громадянства іноземцями. Так, у 2016 р. набули чинності зміни, що дозволяють власникам карти поляка через рік постійного проживання на території Польщі отримати її громадянство. Фактично Польща узаконила подвійне громадянство, тому що жоден нормативно-правовий акт не передбачає відмову від попереднього.

Польська державна політика спрямована на залучення людських ресурсів з-за кордону, особливо через міграційну кризу в ЄС та небажання приймати біженців з мусульманських країн, мігранти з України стали інструментом маніпулювання для польських політиків у суперечках з ЄС та розподілом прийому близькосхідних мігрантів. Апелюючи до великої кількості мігрантів з України, в тому числі тих, хто покинув території в зв'язку з військовими діями на Сході України, Польща має підстави відмовитись від надання притулку іншим іноземцям.

Тому міграція українців до Польщі, зокрема транскордонна міграція на територіях України, що мають спільний кордон з Польщею, має свої особливості: переважає трудова міграція; міграційні потоки асиметричні: прикордонні території України є донорами для Польщі; міграційні потоки короткотривалі, сезонні, маятникові; наявна нелегальна міграція.

³¹² Ustawa z dnia 7 kwietnia 2017 r. o zmianie ustawy o repatriacji oraz niektórych innych ustaw. URL: <http://prawo.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20170000858>.

³¹³ Andrusieczko P. Czy Karta Polaka stanowi zagrożenie dla Ukrainy? "Mamy do czynienia z drenażem mózgów" / P. Andrusieczko. Wyborcza.pl. URL: <http://wyborcza.pl/7,75399,21749188,czy-karta-polaka-stanowi-zagrozenie-dla-ukrainy-mamy-do-czynienia.html>.

Якщо на початку 90-х років ХХ ст. транскордонне заробітчанство зумовлювалося зупинкою роботи підприємств, багатомісячними затримками з виплатою заробітної платні, зростаючим безробіттям, то сьогодні їх метою в більшості випадків є підвищення добробуту, вирішення житлового питання, фінансування навчання тощо. Тривала економічна криза, війна на сході України, політична нестабільність – це ті внутрішні чинники зростання транскордонної міграції з України. До зовнішніх чинників можна віднести лібералізацію умов перетину кордону та працевлаштування в Польщі (наприклад, преференції, що надаються власникам Карти поляка), особливі умови працевлаштування для сезонних працівників, карта Поляка. Так, у Польщі діє регламент сезонного працевлаштування для українців, що дає їм можливість сезонно працювати, зокрема в аграрній сфері, без оформлення офіційного дозволу на працю.

Тому першочерговим завданням українсько-польського транскордонного співробітництва є законодавче урегулювання транскордонної міграції, зокрема трудової та сезонної, вироблення політики збалансованості міграційних потоків між прикордонними регіонами, боротьба з нелегальною трудовою міграцією.

ЗАХИСТ ТРУДОВИХ ПРАВ ОСІБ З ІНВАЛІДНІСТЮ В ЗАРУБІЖНИХ КРАЇНАХ: ДОСВІД ДЛЯ УКРАЇНИ

*Трюхан Оксана Анатоліївна,
кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри трудового права та
права соціального забезпечення
Національного університету «Одеська юридична академія»*

У сучасних умовах інвалідність є соціальним явищем, уникнути якого не може жодне суспільство. В Україні налічується понад 2,7 млн осіб зі статусом інвалідності. Реалії сьогодення дозволяють констатувати той факт, що особи з інвалідністю належать до найбільш незахищених верств населення, які позбавлені деяких базових життєвих благ; також досить часто залишаються